Конституційний Суд України про акти органів адвокатського самоврядування: правова визначеність чи правова колізія?

Віктор БЕДЬ,
доктор богословських наук, доктор юридичних наук, професор, академік, адвокат
Карпатський університет імені Августина Волошина,
Адвокатське бюро «Срібна Земля», адвокат

м. Ужгород,
12 вересня 2025 р.

Вступ

10 вересня 2025 року Конституційний Суд України ухвалив рішення № 4-р(II)/2025 у справі за конституційною скаргою адвоката В'ячеслава Плескача щодо відповідності Конституції України частини третьої статті 57 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [1]. Суть питання полягала в тому, що закон дозволяв актам органів адвокатського самоврядування набирати чинності «з дня прийняття», без вимоги попереднього оприлюднення. Це породжувало сумнів у дотриманні фундаментального права адвоката «знати свої права і обов'язки» (стаття 57 Конституції України) [2].

Фактичні обставини справи

- **Оспорювана норма:** частина третя статті 57 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», за якою акти органів адвокатського самоврядування «набувають чинності з дня їх прийняття» [1].
- **Позиція скаржника:** таке формулювання порушує ст. 57 Конституції України, бо адвокат може бути поставлений перед новими обов'язками без можливості завчасно дізнатися про них [2].

- **Позиція Суду:** норма відповідає Конституції України, але тлумачитися має з урахуванням принципу правової визначеності: акти органів адвокатського самоврядування не можуть породжувати обов'язки без оприлюднення та vacatio legis (перехідного строку) [3].

Правова логіка рішення Конституційного Суду України

1. Формальний аспект. Конституційний Суд України не визнав норму неконституційною. Вона продовжує діяти у первісному формулюванні [1].

2. Матеріальний аспект. Суд наголосив, що право «знати свої права і обов'язки» (ст. 57 Конституції України) стосується не лише держави, а й органів адвокатського самоврядування; акти цих органів, які створюють права чи обов'язки для адвокатів, повинні бути оприлюднені; їх чинність не може наставати раніше дня оприлюднення; до того ж має існувати певний перехідний період (vacatio legis — «не раніше оприлюднення») [3].

3. Реальний ефект. Таким чином, Конституційний Суд України фактично створив нове правило (норму права), яке не випливає прямо з тексту закону, а є результатом його тлумачення [4].

Чи вийшов Конституційний Суд України за межі своїх повноважень?

1. Конституція України (статті 147, 150, 151^2) визначає, що Суд є органом конституційної юрисдикції, вирішує питання відповідності законів Конституції України, здійснює тлумачення та його рішення є остаточними [2].
2. Закон «Про Конституційний Суд України» (статті 7, 55) передбачає, що Суд тлумачить Конституцію України та закони, а також вирішує питання конституційності правових норм [5].
3. **Фактично Суд мав два варіанти:** або визнати норму права неконституційною, або конституційною. Проте він додав нові умови («не раніше оприлюднення», «vacatio legis»), яких немає в законі. Це означає, що Суд вийшов за межі своїх повноважень і фактично підмінив законодавця, що суперечить принципу поділу влади (separation of powers — «поділ влади») [6].

Чи створено правову колізію?

Так. Закон каже: акти діють із моменту прийняття [1]. Рішення Конституційного Суду України каже: правові акти діють лише після оприлюднення і з перехідним строком [3].

Таким чином, правова норма залишилася конституційною, але застосовується не так, як виписана. Це створює правову колізію (legal confusion — «правова невизначеність»). Органи адвокатського самоврядування змушені діяти відповідно до тлумачення Конституційного Суду України, хоча воно в даному випадку прямо не закріплене у законі.

Правова оцінка та експертиза

1. **Алогізм і колізія.** Є суперечність між буквою закону і його тлумаченням.
2. **Судове нормотворення.** Рішення Конституційного Суду України фактично стало судовим нормотворенням (judicial lawmaking — «судове створення норм») [6].
3. **Принцип правової визначеності. Суд наголосив на конституційному стандарті:** норма, яка створює права й обов'язки, не може діяти без оприлюднення. Це відповідає практиці ЄСПЛ (European Court of Human Rights — «Європейський суд з прав людини») [7].

Висновки

1. Конституційний Суд України залишив чинною норму, яка дозволяє актам органів адвокатського самоврядування діяти з моменту прийняття.
2. Суд додав нове тлумачення: акти органів адвокатського самоврядування не можуть діяти без оприлюднення та vacatio legis («не раніше оприлюднення»).
3. Це створило правову колізію, коли норма закону є конституційною, але фактично діє в модифікованому вигляді.
4. Суд вийшов за межі своїх повноважень (статті 147, 150 Конституції; статті 7, 55 Закону України «Про Конституційний Суд України»), бо фактично створив нову норму права.
5. Рішення узгоджується з європейськими стандартами, але породжує правову невизначеність та колізію.
6. Потрібні законодавчі зміни: «Акти органів адвокатського самоврядування набирають чинності не раніше дня їх офіційного оприлюднення».

Джерела

1. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012 № 5076-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17 (дата доступу: 12.09.2025).

2. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр (дата доступу: 12.09.2025).
3. Конституційний Суд України. Рішення від 10.09.2025 № 4-р(II)/2025. URL: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/4_r_2_2025.pdf (дата доступу: 12.09.2025).
4. Івановська А. М., «Офіційне тлумачення Конституції і законів України як повноваження Конституційного Суду України» // Університетські наукові записки. Хмельницький, 2013. №4(48). С. 19-35. URL: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/library/ivanovska_a._oficiyne_tlumachenn_konstytuciyi_i_zakoniv_ukrayiny_yak_povnovazhennya_ksu.pdf (дата доступу: 12.09.2025).
5. Закон України «Про Конституційний Суд України» від 13.07.2017 № 2136-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19 (дата доступу: 12.09.2025).
6. Навчальний посібник: Бабін І.І., Білоскурська О.В. Конституційне право — містить секції про поділ влади та роль КСУ. URL: https://archer.chnu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/4717/Zam_H-089_Babin_Biloskurs%27ka_For_On%20Line.pdf?isAllowed=y&sequence=1 (дата доступу: 12.09.2025)
7. ЄСПЛ The Sunday Times v. the United Kingdom (No. 1), № 6538/74, Judgment of 26 April 1979: The Sunday Times v. the United Kingdom (No. 1) — рішення Європейського суду з прав людини. URL: https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57584 (дата доступу: 12.09.2025).